

УДК 330.341.1:334.012.64
UDC 330.341.1:334.012.64

DOI:10.33744/0365-8171-2025-118.2-261-273

**МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛИХ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ
ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ЗА ТРУДОВІ РЕСУРСИ**

**MECHANISMS FOR STIMULATING THE DEVELOPMENT OF SMALL HIGH-TECH
ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBAL COMPETITION FOR LABOUR RESOURCES**

Матеящук Богдан Михайлович, Ph.D. аспірант, Національний транспортний університет, Київ, Україна, mateiashchuk@gmail.com, тел. +380931247811, Україна, 01010, м. Київ, вул. М. Омеляновича-Павленка, 1,

<https://orcid.org/0009-0005-8861-019X>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню механізмів стимулювання розвитку малих високотехнологічних підприємств України в умовах зростаючої глобальної конкуренції за трудові ресурси. У роботі обґрунтовано роль інституційно-правових інструментів, зокрема сучасних цифрових режимів, які поєднують податкові стимули, гнучкі трудові механізми та організаційні умови для посилення конкурентоспроможності ММСП. Відзначено, що в умовах воєнного стану та масштабної міграції кадрів особливої ваги набувають інструменти, які сприяють збереженню та відтворенню трудового потенціалу.

Проаналізовано економічні та правові механізми, що впливають на зайнятість, обсяги інвестицій та ділову активність малого бізнесу. Показано, що розширення спеціальних режимів на R&D, MiTech та інші технологічні напрями зумовило зростання кількості резидентів та податкових надходжень, а перехід від ФОП-моделі до гіг-контрактів сприяв детінізації та підвищенню податкової дисципліни.

Окреслено регуляторні виклики, пов'язані з невідповідністю між кваліфікованими видами діяльності та системою КВЕД, а також підкреслено потребу гармонізації нормативної бази. Практична цінність дослідження полягає у визначенні напрямів удосконалення державної політики, зокрема щодо підтримки ММСП, повернення вимушених переселенців та реінтеграції ветеранів.

Ключові слова: малі та середні підприємства (ммсп), спеціальні правові режими; цифрова економіка; інноваційна діяльність; податкові стимули; детінізація зайнятості; r&d; конкурентоспроможність бізнесу.

Постановка проблеми. Малий бізнес є ключовим структурним елементом національної економіки, відіграє провідну роль у забезпеченні стійкості соціально-економічного розвитку, створенні робочих місць та формуванні інноваційних рішень. В умовах воєнного стану та загострення глобальної конкуренції за трудові ресурси зростає значущість дієвості державних інструментів стимулювання розвитку малого підприємництва. Українські мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) стикаються з дефіцитом кваліфікованих кадрів, обмеженим доступом до фінансових ресурсів, підвищеним рівнем підприємницьких ризиків і необхідністю оперативної адаптації бізнес-моделей до умов тривалої нестабільності. За таких обставин науково обґрунтована оцінка та вдосконалення механізмів підтримки ММСП є передумовою формування ефективної економічної політики у післявоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження засвідчують, що в Україні поступово сформовано комплекс різноспрямованих інструментів державної підтримки малого підприємництва, які охоплюють регуляторний, фінансовий, інфраструктурний, інституційний і кадровий напрями. У воєнний час особливої ваги набувають їхня оперативність, адаптивність та здатність забезпечувати адресне реагування на зміни зовнішнього середовища.

За висновками В. В. Дикань і Н.Л. Фролової, з початком повномасштабної агресії істотно зросли потреби МСП у доступному фінансуванні, механізмах релокації та дерегуляційних рішеннях. У відповідь держава запровадила низку першочергових заходів, серед яких програма пільгового кредитування «5–7–9 %», спрощення процедур ліцензування та реєстрації, механізми релокації підприємств і грантові програми підтримки бізнесу [1]. Ці інструменти визначено як базові умови відновлення підприємницької активності та збереження зайнятості.

Л.Є. Сімків і П.П. Чорний зазначають, що в умовах воєнного періоду державна підтримка ММСП має спрямовуватися не лише на фінансову стабілізацію, а й на мінімізацію кадрових втрат та відтворення трудового потенціалу. Науковці виокремлюють найбільш дієві заходи: програми збереження робочих місць, механізми часткової компенсації безробіття, грантові інструменти створення нових робочих місць та інструменти стимулювання експорту [2]. Особливий акцент робиться на підтримці заходів, що забезпечують утримання кваліфікованих працівників, формування можливостей професійного навчання та залучення нових фахівців.

Теоретичні засади політики стимулювання розвитку малого підприємництва ґрунтуються на дослідженнях фінансового механізму державної підтримки МСП. За підходом В.А. Кручиненка, фінансовий механізм становить багатокомпонентну систему, що включає інструменти бюджетного фінансування, кредитних ресурсів, податкових стимулів, гарантійних програм та інших форм фінансового сприяння, спрямованих на забезпечення стійкого функціонування підприємницького сектору [3]. Автор наголошує, що передумовами ефективності такого механізму є узгодженість державної фінансової політики, наявність інструментів оцінювання результативності програм підтримки та цільове використання ресурсів.

У дослідженні Я.В. Устінова [4] проаналізовано відмінності між традиційною моделлю ФОП 3-ї групи та спеціальними податковими механізмами, що застосовуються в сучасних цифрових режимах. Автор доводить, що перехід від ФОП-моделі до формалізованих форматів зайнятості сприяє підвищенню соціальних гарантій, зменшенню тінізації та створенню більш стабільного кадрового середовища. Ці висновки підтверджують значущість податкових інструментів у розвитку малого бізнесу та утриманні висококваліфікованих працівників в умовах глобальної конкуренції.

У статті В.О. Тімашова та Н.Є. Гейко [5] акцентується увага на правових засадах функціонування спеціальних економічних режимів, зокрема принципах корпоративної автономії, договірної гнучкості та посиленого захисту інтелектуальної власності. Автори обґрунтовують, що юридична визначеність і стабільність є ключовими факторами залучення інвестицій та формування довіри до інноваційних форм підприємницької діяльності. Це дослідження доповнює загальну аргументацію статті, демонструючи важливість якісного правового середовища для розвитку ММСП у високотехнологічних секторах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження механізмів стимулювання розвитку малих високотехнологічних підприємств в Україні в умовах глобальної конкуренції за трудові ресурси, а також оцінювання ефективності спеціальних інституційно-правових режимів, що впливають на розвиток ММСП. У фокусі аналізу перебуває спеціальний правовий режим, який поєднує податкові стимули, гнучкі трудові інструменти та інституційні гарантії, що сприяють формуванню конкурентоспроможного кадрового середовища та підвищенню інноваційної активності підприємств. Завданням дослідження є визначення ключових чинників, що забезпечують позитивну динаміку залучення компаній до режиму, оцінювання впливу податкових і регуляторних стимулів на зайнятість та ділову активність, а також виявлення нормативних та інституційних бар'єрів, які стримують його масштабування.

Для досягнення поставленої мети здійснено аналіз останніх досліджень і публікацій, статистичних даних, результатів опитувань резидентів, а також національного й міжнародного досвіду застосування цифрових правових режимів. Особлива увага приділяється оцінюванню ролі секторного розширення, детінізації трудових відносин, податкової мотивації та інституційної довіри як факторів, що визначають ефективність стимулювання малого високотехнологічного бізнесу. Важливою складовою постановки завдання є обґрунтування необхідності вдосконалення нормативної бази, гармонізації класифікації економічних видів діяльності та розширення механізмів адресної підтримки підприємств у контексті повоєнного відновлення економіки та реінтеграції трудових ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні умови розвитку підприємництва в Україні характеризуються високою інтенсивністю конкуренції за кваліфіковані трудові ресурси. Масове переміщення та міграція фахівців, зумовлені воєнними та соціально-економічними факторами, створюють додаткові виклики для формування конкурентоспроможного та безпечного бізнес-середовища. Згідно з аналітичними звітами OECD, цифрові інноваційні правові режими можуть виступати каталізаторами стійкого економічного відновлення, розвитку інноваційної інфраструктури та підвищення глобальної конкурентоспроможності ММСП [6].

У цьому контексті запровадження 8 лютого 2022 року спеціального правового режиму «Дія.Сіті» [7] стало одним із ключових стратегічних напрямів державної політики стимулювання високотехнологічного та інноваційного підприємництва. «Дія.Сіті» належить до моделей цифрових економічних хабів, подібних до європейських Digital Hubs у Польщі та Естонії, які забезпечили зростання експорту технологічних послуг і формування сучасних IT-та R&D-екосистем. Відмінністю української моделі є поєднання сучасних правових інструментів (гіг-контракти, механізми захисту інтелектуальної власності, корпоративна автономія) з економічними стимулами (спрощена податкова модель, застосування податку на виведений капітал, пільгові умови реінвестування прибутку).

Основні критерії набуття статусу резидента «Дія.Сіті» включають такі вимоги [7].

Для чинних компаній:

- середній розмір винагороди спеціалістам еквівалентний не менше ніж 1200 євро;
- не менше 90 % доходу формується в межах кваліфікованих видів діяльності;
- мінімальна чисельність штатних працівників та/або гіг-спеціалістів — не менш як 9 осіб.

Для стартапів:

- річний дохід не перевищує 8,3 млн грн;
- не менше 90 % доходу забезпечується кваліфікованими видами діяльності;
- строк державної реєстрації — не більше 24 місяців до моменту подання заявки на резидентство.

Водночас міжнародний досвід доводить необхідність розширення дії подібних режимів поза межі IT-сектора — на сферу креативних індустрій, інжинірингових і технологічних сервісів. Це дозволить забезпечити горизонтальне зростання малого бізнесу, посилити інтеграцію у глобальні ланцюги вартості та утримати висококваліфікованих працівників усередині країни.

Так розширення режиму Дія.Сіті на компанії, що здійснюють дослідження та розробки (R&D) у будь-якій галузі, набуло чинності 21 лютого 2025 року. Це стало важливою інституційною зміною, яка суттєво вплинула на динаміку резидентства. До цього моменту режим був фактично сфокусований на IT-секторі — програмній інженерії, кібербезпеці, геймдеві, компаніях технологічного консалтингу. Після розширення коло потенційних резидентів зросло в кілька разів, адже R&D-діяльність здійснюють компанії у військовій, фармацевтиці, біотехнологіях, інжинірингу, автомобілебудуванні, матеріалознавстві, енергетиці, медицині та оборонних технологіях.

Дослідження, проведене серед резидентів і потенційних резидентів Дія.Сіті [6], демонструє високий рівень задоволеності правовим режимом та підтверджує його значний вплив на розвиток технологічного бізнесу, особливо малого та середнього. Понад половина респондентів (52 %) повністю задоволені перебуванням у режимі, а ще 46,2 % оцінюють свій досвід як переважно позитивний, що свідчить про стійку довіру до інституційної моделі. Аналіз часу приєднання вказує на те, що найбільш активна хвиля зростання резидентів припала на 2023–2024 роки, коли компанії побачили зниження

ризиків і стабілізацію правозастосовної практики. При цьому 76 % опитаних представляють усталений бізнес, а 24 % — стартапи, що свідчить про універсальність моделі для компаній різного масштабу.

Таблиця 1 – Механізми стимулювання малого підприємництва у межах «Дія Сіті».

Table 1 – Mechanisms for stimulating small business within the framework of "Diya City".

Напрямок стимулювання	Характеристика	Очікуваний ефект
Податкові стимули	Зниження податку на прибуток до 9%, спрощення адміністрування	Підвищення рентабельності малого бізнесу
Гнучкі трудові відносини	Контракти гіг-формату, можливість віддаленої роботи	Збереження кадрів та адаптація до глобальної конкуренції
Інвестиційна привабливість	Гарантії правового захисту інвесторів, міжнародне визнання	Залучення іноземного капіталу та експансія стартапів
Освітні програми	Підготовка ІТ-кадрів, партнерства з університетами	Підвищення людського капіталу малого бізнесу

Водночас міжнародний досвід доводить необхідність розширення дії подібних режимів поза межі ІТ-сектора — на сферу креативних індустрій, інжинірингових і технологічних сервісів. Це дозволить забезпечити горизонтальне зростання малого бізнесу, посилити інтеграцію у глобальні ланцюги вартості та утримати висококваліфікованих працівників усередині країни.

Так розширення режиму Дія.Сіті на компанії, що здійснюють дослідження та розробки (R&D) у будь-якій галузі, набуло чинності 21 лютого 2025 року. Це стало важливою інституційною зміною, яка суттєво вплинула на динаміку резидентства. До цього моменту режим був фактично сфокусований на ІТ-секторі — програмній інженерії, кібербезпеці, геймдеві, компаніях технологічного консалтингу. Після розширення коло потенційних резидентів зросло в кілька разів, адже R&D-діяльність здійснюють компанії у військовій, фармацевтиці, біотехнологіях, інжинірингу, автомобілебудуванні, матеріалознавстві, енергетиці, медицині та оборонних технологіях.

Дослідження, проведене серед резидентів і потенційних резидентів Дія.Сіті [6], демонструє високий рівень задоволеності правовим режимом та підтверджує його значний вплив на розвиток технологічного бізнесу, особливо малого та середнього. Понад половина респондентів (52 %) повністю задоволені перебуванням у режимі, а ще 46,2 % оцінюють свій досвід як переважно позитивний, що свідчить про стійку довіру до інституційної моделі. Аналіз часу приєднання вказує на те, що найбільш активна хвиля зростання резидентів припала на 2023–2024 роки, коли компанії побачили зниження ризиків і стабілізацію правозастосовної практики. При цьому 76 % опитаних представляють усталений бізнес, а 24 % — стартапи, що свідчить про універсальність моделі для компаній різного масштабу.

Окремим ключовим результатом є те, що 79,5 % компаній ведуть діяльність виключно в межах Дія.Сіті, а ще 11,7 % — понад 70 %. Це означає не просто формальне резидентство, а глибоку інтеграцію бізнес-процесів у спеціальний правовий режим. Компанії активно використовують його можливості, що підтверджує ефективність конструкції режиму як довгострокової моделі функціонування технологічних підприємств.

Респонденти високо оцінили переваги, які стали для них визначальними при приєднанні: пільгові ставки оподаткування (94,2 %), гарантії стабільності на 25 років (71,3 %), можливість укласти гіг-контракти (65,5 %) та швидкість отримання статусу резидента (46,2 %). Водночас уже після

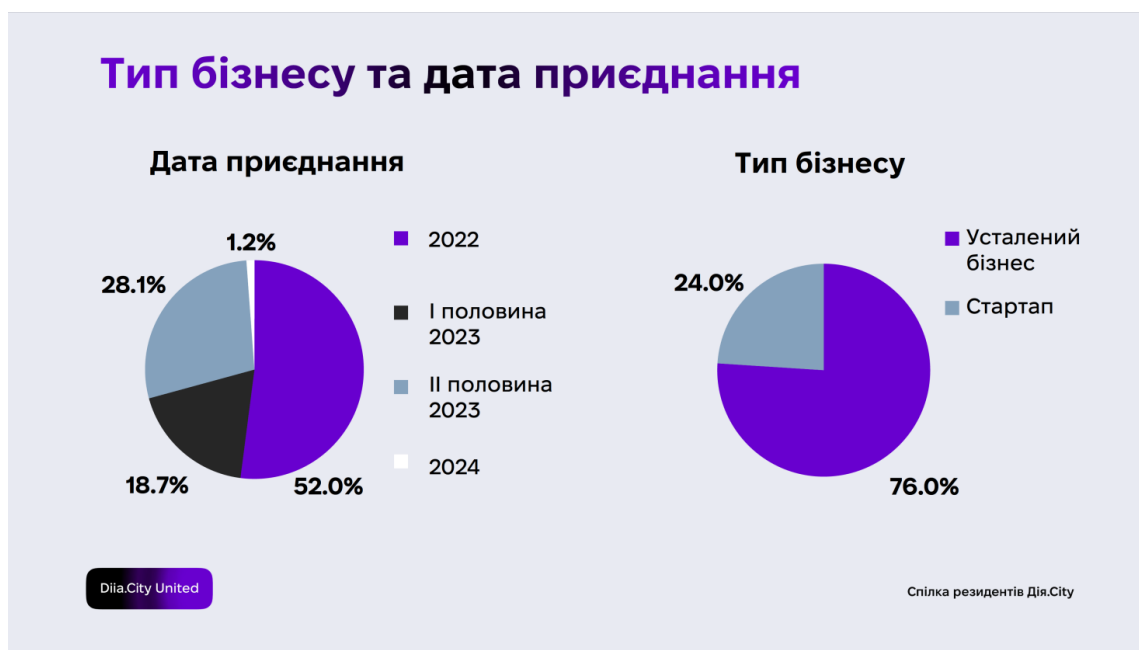

Рисунок 1 – Тип бізнесу та дата приєднання до Дія.Сіті [6]

Figure 1 – Business type and date of joining Diya.City [6]

вступу компанії зазначають, що найбільш затребуваною перевагою в реальній роботі є застосування гіг-контрактів, адже це забезпечує гнучкість трудових відносин без переведення їх у тінь.

Окремо слід відзначити секторальну динаміку: резидентами стають не лише ІТ-компанії, але й підприємства у сферах MilTech, робототехніки, виробництва технологічних продуктів, освіти, маркетингу, цифрової техніки та R&D. Це підтверджує розширення моделі «Дія.Сіті» у напрямі

Рисунок 2 – Мотивація стати резидентом Дія.Сіті [6]

Figure 2 – Motivation to become a resident of Diya.City [6]

національної інноваційної екосистеми, а не вузького ІТ-кластера. Понад 33 % потенційних резидентів розглядають можливість приєднання найближчим часом, але 23 % компаній відмовилися через критерії — переважно щодо кількості спеціалістів і рівня зарплат.

Рисунок 3 – Секторальна структура резидентів Дія.Сіті [6]

Figure 3 – Sectoral structure of residents of Diya.City [6]

Понад половина респондентів повністю задоволені перебуванням у Дія.Сіті, а майже всі інші оцінюють досвід позитивно, що свідчить про сформовану довіру до інституційної моделі та її сприйняття як стабільного середовища для ведення діяльності. Компанії не лише формально набувають статус резидента, а й глибоко інтегрують свої бізнес-процеси у режим: майже 80 % ведуть операційну діяльність виключно в його межах. Це свідчить про зміцнення ролі Дія.Сіті як практичного механізму оптимізації податкового навантаження, оформлення трудових відносин та захисту інтелектуальної власності.

Податкові стимули залишаються основним мотиватором для приєднання бізнесу: 94 % компаній називають їх ключовою перевагою, а понад 59,6 % фактично застосовують податок на виведений капітал. Значний попит на гіг-контракти підтверджує, що Дія.Сіті сприяє детінізації ринку праці та переходу від моделі масового використання ФОП до цивілізованих трудових форм. Це важливо для збереження трудових ресурсів, оскільки гнучкі й легальні моделі співпраці знижують стимули до міграції фахівців та підвищують привабливість українського ринку праці в умовах глобальної конкуренції.

Дослідження також засвідчує структурне розширення сфери застосування режиму: окрім ІТ-компаній, резидентами дедалі частіше стають фірми у сферах робототехніки, оборонних технологій, освіти, цифрового маркетингу, виробництва технологічних продуктів та досліджень і розробок. Це свідчить про еволюцію Дія.Сіті у національний інноваційний кластер, що виходить за межі програмної інженерії та може слугувати платформою для розвитку економіки знань.

За даними Державної податкової служби [8], протягом восьми місяців 2025 року 2 318 діючих резидентів режиму «Дія.Сіті» сплатили до зведеного бюджету 19,5 млрд грн податків. Це на 81 % (8,7

млрд грн) більше, ніж за аналогічний період попереднього року, коли 1 339 резидентів забезпечили надходження на рівні 10,8 млрд грн.

Структура податкових надходжень у 2025 році має такий вигляд:

- податок і військовий збір із доходів фізичних осіб — 9,9 млрд грн (51 %);
- податок на додану вартість — 6,4 млрд грн (33 %);
- податок на прибуток підприємств — 3,2 млрд грн (16 %).

Станом на серпень 2025 року у Реєстрі нараховується понад 2,8 тис. компаній, з яких 2,4 тис. є активними резидентами.

Зростання обсягів бюджетних надходжень від резидентів «Дія.Сіті» у 2025 році безпосередньо пов'язане з розширенням переліку кваліфікованих видів діяльності, що охопили не лише IT-сферу, а й інжинірингові, науково-дослідні (R&D), виробничо-технологічні та оборонно-технічні напрями. Розширення критеріїв допуску дозволило долучитися до режиму високотехнологічним компаніям із традиційно більшими фондами оплати праці та значними обсягами операційної діяльності. Саме R&D, MilTech- та інжинірингові підприємства мають високий рівень винагороди спеціалістів, що зумовлює суттєве зростання надходжень ПДФО та військового збору. Отже, секторальна диверсифікація стала ключовим чинником стрімкого збільшення податкової бази.

Другим вагомим чинником приросту є трансформація моделі зайнятості: поступовий перехід від співпраці з ФОП до гіг-контрактів та інших форм офіційного працевлаштування. Пільгова ставка податку на доходи фізичних осіб (5 % ПДФО + 5 % військовий збір) формує стимул для нарахування зарплат «у білу» та знижує зацікавленість у використанні тіньових схем. Це веде до зростання як кількості резидентів, так і середнього податкового внеску на одну компанію, що частково пояснює 81-відсотковий приріст податкових надходжень. Водночас формується прозорий та конкурентний ринок технологічної праці.

Крім того, позитивна динаміка відображає зростаючу інституційну довіру бізнесу до режиму «Дія.Сіті», який демонструє стабільність регуляторних умов, податкові стимули, застосування податку на виведений капітал, спрощену процедуру резидентства та гарантії незмінності правил протягом 25 років. Це створює сприятливі умови для масштабування діяльності ММСП, реінвестування прибутку та нарощування кадрового потенціалу. Подальший ефект посилюється зростанням кількості учасників: досягнення позначки у 2,4 тис. активних резидентів формує мережеві синергії, стимулює розвиток внутрішнього ринку високотехнологічних послуг та підсилює глобальну конкурентоспроможність України.

Висхідна динаміка кількості резидентів та обсягів сплачених ними податків свідчить, що продумані інституційні стимули здатні не лише прискорювати розвиток високотехнологічної економіки, але й формувати зріле, правове та доброчесне середовище ведення бізнесу. «Дія.Сіті» пропонує прозору та передбачувану систему оподаткування, яка усуває необхідність використання схем мінімізації податкових зобов'язань, що раніше були типовими для технологічного сектору. Легальна модель взаємодії бізнесу й працівників сприяє підвищенню економічної довіри, формує культуру відповідального оподаткування та створює підґрунтя для сталого розвитку.

У контексті повоєнного відновлення значення даної моделі суттєво зростає, оскільки вона сприяє поверненню вимушених переселенців та ефективній реінтеграції ветеранів у цивільний ринок праці. Розвиток гнучких форм зайнятості, стимулювання легального працевлаштування та підвищення рівня офіційної оплати праці створюють умови, за яких повернення до України стає економічно доцільним та соціально безпечним. Особи, які виїхали через воєнні дії або втратили роботу, отримують можливість відновити економічну активність у структурованому, нормативно врегульованому бізнес-середовищі без залучення до тіньових механізмів.

Для ветеранів запропонована модель може виступати інструментом сталого професійного переходу, оскільки формує робочі місця у секторах, де високо цінуються дисципліна, відповідальність, технічні компетентності, здатність працювати в команді та менеджерський потенціал. Поєднання спрощених процедур започаткування підприємницької діяльності з прозорою податковою системою

створює умови для започаткування власних проєктів без надмірних регуляторних бар'єрів чи фіскального тиску.

Загалом масштабування позитивних практик «Дія.Сіті» на інші сегменти малого та середнього підприємництва може забезпечити стратегічний ефект: від підвищення рівня зайнятості та повернення людського капіталу до зменшення тінізації економіки та формування культури відповідального оподаткування. Це дозволяє одночасно зміцнювати фіскальну систему, підтримувати розвиток високотехнологічних галузей та вибудовувати соціально орієнтовану економічну модель, релевантну викликам повоєнної відбудови України.

Позитивна динаміка зростання кількості резидентів «Дія.Сіті» та обсягів сплачених ними податків підтверджує, що ефективно сконструйовані інституційні стимули здатні не лише активізувати розвиток високотехнологічного сектору, але й формувати більш цивілізовану модель господарювання. Режим пропонує прозору, передбачувану та конкурентну систему оподаткування, яка усуває потребу у схемах мінімізації податкового навантаження, характерних для попередніх моделей співпраці у технологічній сфері. Функціонування у правовому полі без фіскальних ризиків та регуляторної невизначеності формує бізнес-середовище, орієнтоване на доброчесність, довіру та довгостроковий розвиток.

Для ветеранів режим «Дія.Сіті» та інші подібні стимулюючі моделі можуть стати дієвим інструментом стабільної професійної адаптації, оскільки сприяють формуванню робочих місць у секторах, де особливо цінуються дисципліна, відповідальність, технічні компетентності та здатність працювати в команді. Спрощені механізми започаткування малого бізнесу у поєднанні з прозорою системою оподаткування надають ветеранам можливість реалізовувати власні підприємницькі ініціативи без ризику зіткнутися з непрозорими регуляторними вимогами або надмірним фіскальним тиском.

Узагальнюючи, масштабування позитивних практик режиму «Дія.Сіті» на інші сегменти малого підприємництва може забезпечити стратегічний макроекономічний ефект: від підвищення рівня зайнятості та повернення людського капіталу до скорочення тінізації економіки та формування культури відповідального ведення бізнесу. Це створює умови для одночасного зміцнення фіскальної системи, розвитку високотехнологічних галузей та побудови соціально орієнтованої моделі економічного зростання, релевантної викликам повоєнної відбудови України.

Умови набуття статусу резидента «Дія.Сіті» для діючих компаній і стартапів передбачають поєднання чітко визначених формальних критеріїв і більш гнучких елементів оцінювання. До кількісних показників належать вимоги щодо середньої винагороди не нижче еквівалента 1200 євро та наявності мінімум дев'яти працівників або гіг-спеціалістів у звітному періоді. Ці параметри мають уніфіковані методики перевірки через податкову та фінансову звітність, що мінімізує простір для суб'єктивного трактування та підвищує прозорість процедури резидентства. Для стартапів також чітко регламентовано критерії річного доходу (до 8,3 млн грн) та строку діяльності — не більше 24 місяців до моменту подання заяви.

Водночас поряд із формалізованими умовами значну роль відіграє підтвердження відповідності компанії кваліфікованим видам діяльності, а також структури кваліфікованого доходу, частка якого має становити не менше 90 % від загального обсягу надходжень. Саме на цьому етапі з'являється потенційний простір для неоднозначності, оскільки визначення належності конкретних господарських операцій до кваліфікованих напрямів іноді потребує правової експертизи, спеціалізованих роз'яснень або додаткових підтверджувальних документів. Таким чином, режим поєднує регуляторну чіткість із можливістю гнучкого тлумачення, що водночас розширює доступ до резидентства та висуває додаткові вимоги до юридичної відповідності бізнес-процесів.

Однією з ключових регуляторних проблем режиму «Дія.Сіті» є відсутність чіткої кореляції між визначеними законом кваліфікованими видами діяльності та чинною системою КВЕД (рис. 4), що використовується в Україні як основний інструмент класифікації господарських операцій і податкового

регулювання. Значна частина напрямів, що формально належать до кваліфікованих (зокрема, кіберспорт, розроблення рішень для міжнародних платіжних систем, виробництво біонічних протезів, робототехніка), не мають окремих КВЕД-кодів або ж їх формулювання в законодавстві про «Дія.Сіті» не відповідають чинним класифікаційним групам.

За таких умов підприємства вимушені одночасно відповідати нормам спеціального закону та загальним вимогам податкового обліку, що інколи технічно неможливо, оскільки діяльність може відповідати умовам резидентства, але не підпадати під конкретний код економічної класифікації. Як наслідок, виникає простір для оціночного трактування зі сторони контролюючих органів щодо визначення частки кваліфікованого доходу, що підвищує регуляторні ризики та створює додаткове адміністративне навантаження на бізнес.

Невідповідність між спеціально визначеними видами діяльності режиму «Дія.Сіті» та класифікацією за КВЕД формує потенційні регуляторні ризики, зокрема під час податкових перевірок. У разі наявності різночитань податкові органи можуть поставити під сумнів окремі операції підприємства, трактуючи їх як такі, що не належать до кваліфікованих видів діяльності. Це створює для резидентів низку загроз, серед яких:

- втрата статусу резидента «Дія.Сіті»;
- донарахування податкових зобов'язань за загальною системою;
- штрафні санкції за нібито некоректну кваліфікацію доходів;
- спори щодо правомірності застосування гіг-контрактів і спеціального режиму оподаткування.

В окремих випадках така нормативна невизначеність може створювати передумови для зловживань з боку контролюючих органів, які використовують нечіткість законодавства як інструмент тиску на бізнес або формального фіксування «порушень». Профільні юридичні компанії вже фіксують випадки, коли під час перевірок інспектори вимагали додаткові пояснення або тлумачили допустимі види діяльності у спосіб, що суперечить змісту Закону № 1667-IX.

Перелік видів діяльності, за якими можна стати резидентом простору та орієнтовні КВЕД:

Комп'ютерне програмування
КВЕД: 62.01; 62.02; 62.03

Видання комп'ютерних ігор, а також іншого програмного забезпечення
КВЕД: 58.21; 58.29

Надання програмних продуктів, у тому числі комп'ютерних ігор, у режимі онлайн, зокрема SaaS
КВЕД: 63.11; 63.12

Навчання комп'ютерної грамотності, програмування, тестування та технічної підтримки ПЗ
КВЕД: 85.59

Постачання послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів*
КВЕД не існує

*станом на зараз ці послуги не можна реалізувати через відсутність повної законодавчої бази

Digital marketing, зокрема Ads та вебаналітика з використанням ПЗ, розробленого резидентам
КВЕД: 73.11; 73.20

Проектування, виробництво БПЛА та комплектуючих до них, зокрема батарей та акумуляторів, їх технічне обслуговування й ремонт, послуги з навчання керування безпілотниками
КВЕД: 27.20; 30.30; 30.40; 71.20; 33.16; 30.11; 33.15; 85.59

Виробництво технологічних продуктів для використання в оборонній, промисловій та побутовій сферах
КВЕД: 26.11; 26.12; 26.20; 26.30; 26.51; 26.70; 33.13; 33.20; 47.41; 46.51; 95.11

Виготовлення, обслуговування, реалізація і ремонт біонічних протезів, протезів підвищеної функціональності та ортезів з комп'ютерним управлінням
КВЕД не існує

Хостинг, зокрема хмарні датацентри
КВЕД: 63.11

Інноваційні R&D у всіх сферах
КВЕД: 71.20; 72.11; 72.19

Автоматизоване оброблення даних, складання звітів
КВЕД: 63.11

Розробка, впровадження та підтримка рішень міжнародних карткових платіжних систем
КВЕД не існує

Кіберспорт
КВЕД не існує

Кібербезпека
КВЕД: 62.02; 63.11

Робототехніка
КВЕД не існує

Примітка: точного переліку віднесених КВЕД до кваліфікованих видів діяльності для резидентства у Дія.City немає.

Відповідність назви КВЕД та зазначених кваліфікованих видів діяльності у профільному законодавстві можуть не збігатись, тому види діяльності доцільно зазначати у статуті у відповідності до їх формулювань безпосередньо із профільного законодавства

Рисунок 4 – Перелік видів діяльності, за якими можна стати резидентом простору та орієнтовні КВЕД.

Figure 4 – List of activities for which you can become a resident of the space and approximate KVED.

За таких умов особливо актуальним є завдання нормативної гармонізації класифікації КВЕД із переліком кваліфікованих видів діяльності для резидентів «Дія.Сіті». Така гармонізація може бути реалізована шляхом:

- запровадження окремих КВЕД-кодів для напрямів, передбачених режимом;
- уніфікації формулювань класифікатора з термінами, визначеними спеціальним законом;
- розроблення офіційних роз'яснень щодо віднесення конкретних операцій до кваліфікованих доходів;
- створення узгоджених методичних рекомендацій і чек-листів для податкових перевірок.

Забезпечення методологічної відповідності між системою КВЕД і переліком кваліфікованих видів діяльності є передумовою зниження регуляторних ризиків, мінімізації можливостей для адміністративного тиску та забезпечення стабільного функціонування режиму «Дія.Сіті» як інструменту стимулювання розвитку ММСП і підвищення їхньої конкурентоспроможності у глобальній цифровій економіці.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвиток у даному напрямі.

Проведений аналіз доводить, що спеціальний правовий режим «Дія.Сіті» став одним із найефективніших сучасних інструментів стимулювання розвитку мікро-, малих та середніх підприємств у високотехнологічних секторах економіки. Його запровадження збіглося з критичним періодом посиленої конкуренції за трудові ресурси, активної міграції кваліфікованих фахівців та необхідності швидкої адаптації українського бізнесу до умов воєнної та поствоєнної трансформації. Результати досліджень, зокрема опитування резидентів «Дія.Сіті», свідчать про високий рівень задоволеності механізмом, глибоку інтегрованість бізнес-процесів у правовий режим і позитивний вплив на формальну зайнятість, інноваційну активність та податкову дисципліну.

Секторальне розширення режиму у 2025 році, яке охопило R&D, MilTech, інжинірингові, біотехнологічні та інші технологічні напрями, стало ключовим чинником прискорення динаміки резидентства та зростання податкових надходжень. У результаті цього бюджет отримав суттєве збільшення надходжень: лише за перші вісім місяців 2025 року резиденти перерахували 19,5 млрд грн, що на 81 % більше, ніж у відповідному періоді 2024 року. Така динаміка підтверджує здатність режиму формувати високодохідну та офіційну зайнятість, зміцнювати інституційну довіру бізнесу та створювати мультиплікативний ефект для суміжних секторів.

Важливим результатом функціонування режиму стала трансформація моделей співпраці у високотехнологічному секторі: поширення гіг-контрактів та відмова від надмірної залежності від ФОП-моделі сприяли детінізації ринку праці, зменшенню ризиків фіскального тиску та формуванню більш цивілізованої практики ведення бізнесу. Це забезпечує кращий соціальний захист спеціалістів і створює конкурентні умови для залучення та утримання кадрів в Україні.

Окремі уваги потребують виклики, пов'язані з відсутністю гармонізації між кваліфікованими видами діяльності та чинною системою КВЕД, що створює ризики різночитань під час податкових перевірок. Усунення цих невідповідностей є критично важливим для подальшої стабільності режиму та запобігання можливим зловживанням з боку контролюючих органів. Також необхідне удосконалення критеріїв резидентства та розширення методичних роз'яснень, що дозволить підвищити доступність режиму для ширшого кола ММСП.

У ширшому соціально-економічному контексті режим «Дія.Сіті» може відіграти ключову роль у процесах повоєнного відновлення, зокрема у реінтеграції ветеранів, поверненні вимушених переселенців, формуванні високопродуктивних робочих місць і відновленні українського людського капіталу. Гнучкі моделі зайнятості, конкурентні податкові умови та сучасна цифрова інфраструктура створюють можливості для запуску малого бізнесу ветеранами та стимулюють повернення фахівців, які тимчасово перебувають за кордоном.

Загалом, досвід функціонування «Дія.Сіті» демонструє, що впровадження сучасних цифрових режимів розвитку підприємництва може суттєво підсилити ММСП, забезпечити їх інтеграцію у глобальні ланцюги створення вартості та підвищити конкурентоспроможність національної економіки. Масштабування позитивних практик цього режиму на інші сегменти малого бізнесу — логічний крок,

що дозволить не лише збільшити рівень зайнятості, але й скоротити тінізацію, розширити інноваційний потенціал та створити довгострокові передумови для сталого економічного зростання України.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на поглиблене вивчення впливу спеціальних правових режимів на структуру зайнятості та динаміку відтворення трудового потенціалу в умовах повоєнної відбудови України. Особливо актуальним є оцінювання того, якою мірою цифрові інструменти стимулювання підприємництва здатні сприяти поверненню вимушених переселенців і підвищенню привабливості українського ринку праці для висококваліфікованих кадрів. Важливим напрямом є також дослідження інтеграційних ефектів, які виникають унаслідок поширення високотехнологічних бізнес-моделей на суміжні галузі економіки, та визначення потенціалу масштабування таких режимів на ширший спектр ММСП.

Перспективним є проведення міждисциплінарних досліджень, що поєднують економічний, правовий і соціологічний аналіз для оцінювання довгострокових наслідків застосування гіг-контрактів, податкових стимулів та інституційних гарантій. Значний дослідницький інтерес становлять питання гармонізації класифікації економічних видів діяльності, удосконалення механізмів податкового контролю та розроблення прозорих критеріїв для визначення кваліфікованого доходу. Особливої уваги потребує вивчення ролі стимулюючих правових режимів у процесах адаптації та професійної реінтеграції ветеранів, оцінювання соціальних ефектів легалізації зайнятості та можливостей розвитку підприємництва для уразливих груп населення в умовах цифрової трансформації економіки.

Перелік посилань

1. Дикань В. В., Фролова Н. Л. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час // *Економіка та суспільство*. – 2022. – № 38. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1309> (дата звернення: 17.11.2025). – DOI: 10.32782/2524-0072/2022-38-56.
2. Сімків Л. Є., Чорний П. П. Інструменти державної підтримки малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану // *Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. – 2024. – № 1. – С. 61–72. – Режим доступу: <http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/9583> (дата звернення: 17.11.2025).
3. Кручиненко В. А. Фінансовий механізм державної підтримки розвитку малого підприємництва // *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. – 2018. – Вип. 1(8). – С. 522–530. – Режим доступу: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/14247/1/Kruchynenko118.pdf> (дата звернення: 17.11.2025).
4. Устінов Я. В. (2025). *Порівняльний аналіз податкових режимів: ФОП 3-ї групи та “Дія.Сіту” як фінансові інструменти стимулювання розвитку ІТ-індустрії в Україні*. Підприємництво і право, №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ppeu.stu.cn.ua/article/download/335138/324051>.
5. Тімашов В. О., Гейко Н. Є. *Правові засади забезпечення «Дія.Сіті»* // *Юридичний науковий електронний журнал*. – 2023. – № 5. – С. 262–264. – DOI: 10.32782/2524-0374/2023-5/65.: http://lsej.org.ua/5_2023/65.pdf
6. OECD. Enhancing Resilience by Boosting Digital Business Transformation in Ukraine. – 2024. – Режим доступу: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/05/enhancing-resilience-by-boosting-digital-business-transformation-in-ukraine_c2e06e50/4b13b0bb-en.pdf (дата звернення: 17.11.2025).
7. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 р. № 1667-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20> (дата звернення: 17.11.2025).
8. Державна податкова служба України. Резиденти Дія.Сіті сплатили 19,5 млрд грн податків за вісім місяців 2025 року. *Офіційний вебсайт ДПС України*. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/932096.html> (дата звернення: 20.11.2025).

MECHANISMS FOR STIMULATING THE DEVELOPMENT OF SMALL HIGH-TECH ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF GLOBAL COMPETITION FOR LABOUR RESOURCES.

Mateiashchuk Bogdan M., postgraduate, National Transport University, Kyiv, Ukraine, mateiashchuk@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-8861-019X>

Abstract. This article examines the mechanisms for stimulating the development of small high-tech enterprises in Ukraine amid intensified global competition for labour resources. It highlights the role of modern digital legal regimes that integrate tax incentives, flexible employment tools and institutional safeguards, thereby strengthening the competitiveness of micro, small and medium-sized enterprises (MSMEs). In the context of wartime economic disruption and large-scale labour migration, such instruments become essential for retaining skilled personnel and restoring the country's human capital.

The study analyses the economic, legal and organizational mechanisms that influence employment, investment attractiveness and business activity in the high-tech sector. Particular emphasis is placed on the effects of sectoral expansion—especially the integration of R&D, MilTech and engineering activities—which has led to an increase in the number of resident companies and tax revenues. Statistical evidence demonstrates growing formal employment and a gradual transition from individual contractor schemes to gig contracts, improving tax transparency and compliance.

The article also identifies challenges related to inconsistencies between qualified activities and the national KVED classification system, underscoring the need for regulatory harmonization. The practical value of the research lies in outlining directions for enhancing state support for MSMEs, including expanding successful digital regimes, encouraging the return of displaced workers and facilitating veteran reintegration. The findings show that well-designed digital frameworks can reduce informality, stimulate innovation and strengthen Ukraine's economic resilience.

Keywords: micro, small and medium-sized enterprises (msmes); special legal regimes; digital economy; innovation activity; tax incentives; employment de-shadowing; r&d; business competitiveness.

References

1. Dykan, V. V., & Frolova, N. L. (2022). Directions and tools of state support for the development of small and medium-sized businesses in Ukraine during wartime. *Economics and Society*, (38). Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1309> (accessed: 17 November 2025). DOI: 10.32782/2524-0072/2022-38-56.
2. Simkiv, L. Ye., & Chornyi, P. P. (2024). Instruments of state support for small and medium-sized businesses in Ukraine under martial law. *Scientific Bulletin of IFNTUOG. Series: Economics and Management in the Oil and Gas Industry*, (1), 61–72. Available at: <http://elar.nung.edu.ua/handle/123456789/9583> (accessed: 17 November 2025).
3. Kruchynenko, V. A. (2018). Financial mechanism of state support for small enterprises development. *Bulletin of NUCZ of Ukraine. Series: Public Administration*, 1(8), 522–530. Available at: <http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/14247/1/Kruchynenko118.pdf> (accessed: 17 November 2025).
4. Ustinov, Ya. V. (2025). Comparative analysis of tax regimes: Sole Proprietors of Group 3 and the “Diia.City” model as financial instruments for stimulating the development of the IT industry in Ukraine. *Entrepreneurship and Law*, (2). Available at: <https://ppeu.stu.cn.ua/article/download/335138/324051> (accessed: 17 November 2025).
5. Timashov, V. O., & Heiko, N. Ye. (2023). Principles of legal support of “diia.city” project. *Legal Scientific Electronic Journal*, (5), 262–264. DOI: 10.32782/2524-0374/2023-5/65. Available at: http://lsej.org.ua/5_2023/65.pdf
6. OECD (2024). *Enhancing Resilience by Boosting Digital Business Transformation in Ukraine*. Available at: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/05/enhancing->

[resilience-by-boosting-digital-business-transformation-in-ukraine_c2e06e50/4b13b0bb-en.pdf](#) (accessed: 17 November 2025).

7. Law of Ukraine “On Stimulating the Development of the Digital Economy in Ukraine” № 1667-IX, adopted 15 July 2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20> (accessed: 17 November 2025).

State Tax Service of Ukraine. (2025). Diia.City residents paid UAH 19.5 billion in taxes over the first eight months of 2025. *Official website of the State Tax Service of Ukraine*. Available at: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/932096.html> (accessed: 20 November 2025)

Дата надходження до редакції 18.09.2025